

navchal'no-metodychnyy posibnyk. Odesa : Nats. Un-t "OYuA", 141 p. [in Ukr.].

8. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy []: Zakon Ukrainy v redaktsiyi vid 27.01.2023 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (access date: 01.04.2023). [in Ukr.].

9. Stolitniy, A. V. (2018) Elektronne kryminal'ne provadzhennya na dosudovomu rozsliduvanni [Electronic criminal proceedings on pre-trial investigation] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09 / Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. Dnipro, 39 p. [in Ukr.].

10. Patyuk, S., Shcherbak, I. (2021) Problemni pytannya pochatku dosudovoho rozsliduvannya v Ukraini [Problematic issues of starting a pre-trial investigation in Ukraine]. *Pidpryyemnystvo, gospodarstvo i pravo*. № 5, pp. 241-246. [in Ukr.].

11. Tatarov, O. Yu. (2012) Dosudove provadzhennya v kryminal'nomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiyni zasady (za materialamy MVS) [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles (based on the materials of the Ministry of Internal Affairs)] : monohrafiya. Donets'k : VPP Promin'. 640 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

The scientific article examines the conduct of procedural actions before entering information into the Unified Register of Pretrial Investigations in terms of problematic aspects of modern time. The author draws attention to the updated provisions for the initiation of a pre-trial investigation, in particular, the use of the Unified Register of Pre-trial Investigations throughout its conduct.

Taking into account the fact that current procedural legislation has not yet regulated certain positions regarding keeping records in the register and its organization, as well as the ability to conduct certain investigative (search) actions before entering information, this argues for the need to transform a number of provisions that relate to the beginning of a pre-trial investigation. Resolving this issue is important for investigative practice. The article reveals problematic aspects of practical activity that can be solved by conducting certain studies with the information contained in the Unified Register of Pretrial Investigations in order to organize the activities of pretrial investigation bodies and direct them towards the implementation of the tasks of the criminal process.

Keywords: *Unified register of pre-trial investigations, procedural actions, inspection of the scene of the incident, initiation of pre-trial investigation, investigative (search) actions.*

УДК 342.7

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-44-51

Цагік ОГАНІСЯН©

кандидат юридичних наук

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРАВОВІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

В умовах війни особливої уваги потребують діти, які є найбільш вразливою групою і стають головними жертвами воєнних дій. Діти, які опиняються в епіцентрі збройних конфліктів, стикаються з середньозваженою загрозою для свого життя та здоров'я, психологічним травмами та обмеженням доступу до освіти та засобів проживання. Особливо гостро ці проблеми відчуються в Україні, яка зазнала агресії з боку російської федерації на своїй території. Кількість дітей, постраждалих внаслідок збройної агресії, залишається високою, що ставить перед українським урядом серйозні завдання забезпечення їхньої безпеки, освіти та соціальної адаптації. Досягнення позитивних результатів в цій сфері потребує впровадження комплексних заходів з покращення доступу до якісної медичної допомоги, освіти та соціальної підтримки для дітей, постраждалих від конфлікту. Це передбачає створення спеціальних центрів реабілітації, психологічної підтримки та соціальної адаптації для забезпечення повноцінного розвитку для кожної дитини, постраждалої від воєнного конфлікту.

Ключові слова: *права дитини, правовий захист, безпека, агресія, захист прав дитини.*

Постановка проблеми. Діти є особливо вразливою категорією населення, віковою групою, якій найбільше загрожує бідність та соціальна ізоляція. Також вони є основним суб'єктом та об'єктом системної дискримінації, яка особливо загострюється в

© Ц. Оганісян, 2023

k_zpd@dduvs.in.ua

умовах збройного конфлікту. В умовах збройного конфлікту діти страждають абсолютно непропорційно, і їхні страждання є багатограними. Як наголошено у Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/54/263 від 25 травня 2000 р.), зважаючи на вплив збройних конфліктів на дітей і його довгострокові наслідки, права дітей потребують особливого захисту, і всі країни повинні прагнути до того, щоб становище дітей безперервно поліпшувалося, без будь-яких відмінностей, щоб вони розвивалися та отримували освіту в умовах миру та безпеки.

Збройні конфлікти негативно впливають на загальне функціонування сімей та спеціально на забезпечення базових потреб дітей, їх фізичний та психологічний розвиток. За даними, оприлюдненими Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй з питань дітей (ЮНІСЕФ), протягом останнього десятиліття внаслідок збройних конфліктів загинули приблизно 2 мільйони дітей, 6 мільйонів залишилися без житла, 12 мільйонів отримали поранення або стали інвалідами, а щонайменше 300 000 дітей були змушені брати участь у збройних конфліктах у ролі солдатів. Ці показники є тривожним сигналом гострої потреби в ефективних заходах захисту прав дітей у контексті збройних конфліктів.

Збройна агресія росії на території України набула особливо загостреного характеру у зв'язку з вторгненням 24 лютого 2022 року. Становище дітей у цьому контексті стало ще більш тяжким, оскільки вони стали особливо вразливою групою населення, яка піддається різноманітним формам насильства та загрозам. Розуміння масштабів проблеми та необхідність системного підходу до захисту прав дітей є критичними для забезпечення безпеки та добробуту молодого покоління в умовах збройних конфліктів.

За даними Генеральної прокуратури України, в Україні внаслідок збройної агресії російської федерації постраждали понад 1600 дітей, і ця кількість постійно збільшується. Тож станом на 20 серпня 2023 року, за офіційними даними, загинуло 503 дитини та понад 1115 отримали поранення різного ступеня тяжкості. Наведені дані не є остаточними, оскільки встановлюються в районах активних бойових дій, тимчасово окупованих і звільнених територіях. Найбільше дітей постраждало у Донецькій області – 485, Харківській – 299, Київській – 129 (116), Херсонській – 121, Запорізькій – 99, Миколаївській – 97, Дніпропетровській – 98, Чернігівській – 71, Луганській – 67.

Постійні бомбардування та обстріли, здійснені Збройними силами російської федерації в українських містах та селах, супроводжуються серйозними наслідками для освітньої інфраструктури країни. Згідно зі звітом, 1570 навчальних закладів отримали пошкодження, з них 111 були повністю зруйновані [1].

Ці високі показники демонструють необхідність негайного та ефективного захисту прав та інтересів дітей, які є однією з найбільш уразливих груп населення під час збройних конфліктів.

У контексті інституційного забезпечення безпеки дітей та захисту їх прав, виникає необхідність в усуненні прогалин у правовому захисті прав дитини. Зокрема, треба забезпечити належне впровадження принципу «ставлення до дітей як до суб'єктів прав» замість традиційного підходу, що розглядає дітей як об'єкт впливу. Необхідно забезпечити консолідацію національного законодавства з міжнародними стандартами щодо захисту прав дитини під час збройних конфліктів, уникнувши так званої «декларативності» законодавчих норм, а також недоліків у відповідності інституційних практик до міжнародних стандартів захисту прав дитини [2, с. 8]. Організація відповідальних захисних механізмів та підтримка стабільної освітньої системи стануть вирішальними кроками у забезпеченні дітей максимально можливим захистом та підтримкою під час збройних конфліктів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питання захисту прав дитини досліджено більш детально, як з погляду захисту різних суб'єктів під час збройних конфліктів, так і з погляду виявлення порушень прав дітей у збройних конфліктах та протидії використанню дітей у військових конфліктах (І. Васильківська, К. Свинарський, М. Стаффанчук, Б. Циммерманн, М. Чеховська). Питання захисту прав дітей-солдатів досліджувалися в працях лише кількох науковців (К. Барстад, В. Захарія, Л. Корбут, Ф. Кріль, К. Ніконов, Н. Петрова, Д. Платтнер, Дж. Стефан, С. Цокур, І. Чайка).

Метою статті є виявлення особливостей забезпечення окремих прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні.

Вклад основного матеріалу. Стаття 19 Конвенції про права дитини 1989 року

встановлює загальне правило, згідно з яким держави-члени повинні вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних та освітніх заходів для захисту дітей від усіх форм фізичного чи психологічного насильства, знущань або жорстокого поводження, а також експлуатації, включно із сексуальним насильством, з боку батьків, законних опікунів або будь-яких інших осіб, які здійснюють піклування про дитину [3].

Стаття 38 Конвенції передбачає «зобов'язання дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права, що застосовуються в разі збройного конфлікту і стосуються дітей, і забезпечувати «виконання цих норм» і «вживати всіх можливих заходів» для захисту та піклування про дітей, які стали жертвами збройних конфліктів [4]. Ця норма відповідає стандартам міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевським конвенціям 1949 року та Додатковим протоколам до них 1977 року, які встановлюють права цивільного населення, зокрема дітей, що перебувають під захистом у випадку збройних конфліктів.

Отже, згідно зі статтею 24 Четвертої Женевської конвенції 1949 року про захист цивільного населення під час війни, сторони конфлікту зобов'язані забезпечувати, щоб діти-сироти віком до 15 років або діти, розлучені із сім'єю внаслідок війни, не залишалися без піклування, а також сприяти їх освіті незалежно від умов [4]. Крім того, важливо поважати права осіб, які перебувають під захистом, і забезпечувати їм належну повагу до їх честі, сімейних прав, релігійних переконань та обрядів, звичаїв і традицій, захищаючи їх від будь-яких форм насильства чи дискримінації. Особлива увага має надаватися контролю або безпеці цих осіб, зокрема в умовах збройного конфлікту. Пункт 2 статті 77 Додаткового протоколу I 1977 року дублює пункт 3 статті 38 Конвенції. Пункт 3 статті 4 Додаткового протоколу II 1977 року передбачає забезпечення необхідного догляду та допомоги дітям під час неміжнародних збройних конфліктів, зокрема освіти, релігійне та моральне виховання, воз'єднання розділених сімей; крім того, було наголошено, що дітей віком до 15 років не можна призвати до збройних сил чи збройних формувань, а також змушувати брати участь у бойових діях.

Україна активно бере участь у всіх наведених вище міжнародних угодах.

Щодо агресії російської федерації проти України, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було затверджено закони України, включно із Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, який встановив воєнний стан на території України з 24 лютого 2022 року о 05:30 на строк до 30 днів [5]. Пізніше Указом Президента від 14 березня 2022 року № 133/2022 та Указом Президента від 18 квітня 2022 року № 2022/259 цей термін було продовжено.

Відповідно до частини другої статті 64 Конституції України, в умовах воєнного стану можуть бути встановлені обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії таких обмежень. Проте деякі права та свободи, визначені статтями 24, 25, 27–29, 40, 47, 51, 52, 55–57 та іншими, не можуть бути обмежені. Аналогічні норми містить частина 2 статті 20 Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII «Про правову систему воєнного стану», яка визначає зміст правової системи воєнного стану, процедуру введення та скасування такого стану, а також гарантії прав людини та законних інтересів громадян і юридичних осіб [6].

Відповідно до статті 10 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.02.2001 № 2402-III, кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість і захист [7]. Крім того, Концепція Загальнодержавного соціального плану до 2021 року «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» визначає пріоритет у забезпеченні захисту прав та інтересів дітей у військових умовах, що включає запобігання участі дітей у військових діях та збройних конфліктах, забезпечення захисту прав дітей у районах воєнних дій чи збройного конфлікту, а також вжиття комплексних заходів для поліпшення загального життя та суспільства дітей, що є жертвами військових дій чи збройних конфліктів, а також створення умов для психологічної реабілітації.

Стаття 30 Закону України «Про охорону дитинства» відповідає міжнародним нормам і забороняє участь дітей у воєнних діях та збройних конфліктах, включно з вербуванням, фінансуванням, матеріальним забезпеченням, підготовкою дітей для використання у збройних та інших конфліктах. Дії, спрямовані на повалення державної влади чи порушення територіальної цілісності, використання дітей у бойових діях та збройних конфліктах, залучення або залучення дітей до воєнізованих чи збройних формувань, які не передбачені законодавством України, підпадають під відповідальність

згідно зі статтею 304 Кримінального кодексу України «Участь неповнолітніх у злочинній діяльності».

Застосування російськими військовими в Україні заборонених касетних боєприпасів, невибіркові обстріли житлових районів, руйнування цивільної інфраструктури та обмеження доступу до ліків, численні вбивства, згвалтування, викрадання дітей, страти мирних жителів – це яскраві докази порушення норм міжнародного гуманітарного права та військових злочинів. Згідно із законодавством України, такі дії вважаються злочинами та підлягають відповідальності.

Зокрема, відповідно до частини першої статті 438 Кримінального кодексу України, жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вивезення цивільного населення на примусові роботи, пограбування національних цінностей на окупованій території, використання засобів війни, що заборонені міжнародним правом, тягнуть за собою серйозні правові наслідки.

Крім того, однією з головних проблем є переміщення дітей, які залишилися без піклування батьків через вторгнення російської федерації на територію України. На сьогодні ситуація ускладнюється, оскільки інформація про необхідність усиновлення дітей широко поширюється в засобах масової інформації, але Міністерство соціальної політики України вказує на ризики, пов'язані з цим процесом, такі як шахрайство, порушення прав дітей та поширення недостовірної інформації, і наголошує на важливості збереження процедур, що регулюють усиновлення.

Водночас 22 березня 2022 року до постанови КМУ № 349 «Внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дитини в умовах надзвичайного або воєнного стану» внесено відповідні зміни [9]. Зокрема, у Положенні про дитячий будинок сімейного типу, затвердженому постановою № 564 [10], та у Положенні про прийомні будинки, затвердженому постановою КМУ від 26 квітня 2002 р. № 565, встановлено, що під час надзвичайного стану, воєнного стану, діти, які перебувають під опікою батьків, можуть бути тимчасово влаштовані до дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, з урахуванням встановленої максимальної кількості дітей у сім'ї [11].

Ці дитячі будинки та прийомні сім'ї діють відповідно до цих змін. Також постановою [9] було доповнено Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності щодо захисту прав дитини, затверджений Постановою КМУ від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної з опікою», з особливим акцентом на влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах надзвичайного або воєнного стану, включно з дітьми-сиротами та дітьми, розлученими із сім'єю, з метою забезпечення їхнього належного захисту [12].

Отже, умови воєнного стану передбачають тимчасове влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, до дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, відповідно до законодавства України.

Згідно зі статтею 19 Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III, кожна дитина має право на освіту. Приєднання України до Декларації безпечних шкіл у 2019 році вказує на важливість забезпечення безперервності освіти в умовах військового конфлікту та закликає всі сторони збройного конфлікту дотримуватися норм міжнародного права, яке передбачає захист закладів освіти від нападів та недопущення їх використання військовими силами.

Для забезпечення безпеки в школах та недопущення порушень права на освіту Україна затвердила план заходів з реалізації, який містить заходи щодо моніторингу та захисту закладів освіти від можливих нападів, а також механізми відшкодування збитків, завданих цими нападами, згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 року № 898.

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану та для забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу Міністерство освіти і науки України (МОН) 25 лютого 2022 року вислало листа до обласних та Київської міської державної адміністрацій. У цьому листі було рекомендовано керівникам наукових підрозділів, а також керівникам професійно-технічних та вищих навчальних закладів тимчасово призупинити навчальний процес у всіх навчальних закладах та оголосити двотижневу відпустку [14].

Додатково, МОН України випустило лист від 7 березня 2022 року під номером №1/3378-22. У цьому листі розглядалося застосування законодавства про працю у сфері освіти і науки в умовах правового режиму воєнного стану. Зазначалося, що в разі

неможливості працівників з об'єктивних причин (небезпека, перешкоди в русі тощо) дістатися до місця роботи, вони можуть виконувати свої обов'язки дистанційно, включно з використанням доступних засобів зв'язку. Рекомендовано видати наказ про впровадження дистанційного режиму роботи в навчальних закладах та науково-дослідних установах [15]. Крім того, Міністерство освіти і культури України від 28 березня 2022 року видало наказ № 274 «Про деякі питання організації прийому до закладів загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні». Серед іншого, необхідно забезпечити та організувати прийом до навчальних закладів здобувачів загальної середньої освіти, які вимушено змінили місце навчання та/або проживання (перебування), а також проживання (перебування) в Україні чи за кордоном; учням навчальні заклади можуть запропонувати ту форму здобуття загальної середньої освіти, яка є для них найбільш безпечною [16].

Додатково Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX вніс зміни до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану.

Тож відповідно до окремих законів учні, працівники освітніх установ, науково-дослідних установ, включно з тими, що перебувають на території, де було оголошено воєнний, надзвичайний чи надзвичайний стан відповідно до законодавства, можуть бути в спеціальних умовах під час цього періоду. Для тих, хто змушений змінити місце проживання, залишити місце роботи або навчання, організація гарантує проведення навчального процесу в дистанційній формі або в іншій, найбільш безпечній формі для учасників; забезпечення місця роботи, середнього доходу, додаткових виплат, які передбачені законодавством; місце проживання (наприклад, інтернат, гуртожиток) та забезпечення харчування (в разі потреби). Тож у період воєнного стану дітям надали можливість здобувати освіту, особливо дистанційну, в безпечних умовах. Такий підхід активно впроваджується в навчальних закладах України. Однак наразі велика кількість дітей не має доступу до Інтернету (через пошкоджені лінії електропередач чи навантаження на мережу, що порушує зв'язок) або технології для забезпечення дистанційного навчання, оскільки тисячі сімей українських дітей змушені залишити своє постійне місце проживання, виїхати за кордон або залишитися на окупованих територіях. Як наслідок, діти опиняються в ситуації, коли вони не можуть вчитися, а тому не можуть реалізувати своє право на освіту.

Тому хоча держава формально на законодавчому рівні дотримується вимоги про захист дітей від насильства, на практиці неможливо захистити дітей від злочинів, вчинених державою-агресором всупереч нормам міжнародного права. Україна змушена звертатися до Міжнародного кримінального суду, Міжнародного суду ООН та інших міжнародних організацій, щоб притягнути до відповідальності винних у грубих порушеннях прав людини, особливо дітей.

У березні 2022 року Міжнародний суд ООН розпочав слухання у Гаазі справи про геноцид Україна проти російської федерації відповідно до Конвенції про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 року. Крім того, 38 країн оскаржили вторгнення росії в Україну до Міжнародного кримінального суду, юрисдикція якого стосується геноциду, злочинів проти людяності, військових злочинів і злочину агресії.

Однак, оскільки ні Україна, ні російська федерація не є сторонами Римського статуту Міжнародного кримінального суду, за індивідуальною заявою України до розслідування можуть бути залучені лише особи, причетні до злочинів, передбачених міжнародним гуманітарним правом, а особи, які вчинили такі злочини, можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності. Обвинувачений самостійно, разом з іншими або через інших, вчиняє злочин, наказує, підбурює або заохочує до вчинення такого правопорушення; щоб сприяти вчиненню такого правопорушення, вони допомагають, підбурюють або іншим чином підбурюють або намагаються вчинити такий злочин, у тому числі за вчинення такого правопорушення.

Ще у 2020 році Офіс прокурора Міжнародного кримінального суду визнав юрисдикцію Міжнародного кримінального суду розглядати по суті справи про військові злочини України.

Взявши до уваги заяви країн світу, головний прокурор Міжнародного кримінального суду Карім Хан оголосив про початок розслідування можливих військових злочинів, скоєних росією в Україні останніми роками: «Після попереднього аналізу ситуації в Україні є достатні підстави вважати, що вони могли вчинити правопорушення,

які підпадають під юрисдикцію наших судів. Конкретні випадки, які можуть розглядатися як такі, визначені та ляжуть в основу розслідування» [18].

Висновки. Зважаючи на викладене вище, можна зробити такі висновки. По-перше, державам, як основним відповідальним суб'єктам за життя та безпеку свого населення, необхідно зміцнювати координацію та співпрацю щодо вирішення потреб дітей та молоді під час збройних конфліктів та у післяконфліктному періоді. Для ефективного захисту прав дітей важливо не лише відповідати вимогам міжнародного гуманітарного права, але й дотримуватися загальноприйнятих норм міжнародного права щодо захисту цивільного населення від наслідків військових дій. По-друге, сторони збройного конфлікту мають безумовно дотримуватися своїх зобов'язань з метою забезпечення захисту всіх груп населення, зокрема дітей, від будь-яких форм насильства, експлуатації та дискримінації. Гарантування безпеки, освіти та адекватного соціального забезпечення для дітей, постраждалих від воєнного конфлікту, вимагає від усіх сторін конфлікту спільних зусиль та прагнення до миру та гуманітарних цінностей. Дотримання цих принципів сприятиме поліпшенню якості життя дітей та сприятиме будівництву миру та стабільності у світі.

Список використаних джерел

1. Ювенальні прокурори: В Україні внаслідок збройної агресії РФ загинуло 219 дітей. *Офіс Генпрокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-219-ditei-zaginuli-v-ukrayini-cerez-zbroynu-agresiyu-rf-2>.
2. Турченко О. Г. Право дитини на безпеку під час збройного конфлікту. *Політичне життя*. 2019. № 2. С. 6–14. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.2.1>.
3. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.
5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>.
6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
7. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
8. Як правильно допомогти дитині – роз'яснення Мінсоцполітики. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21549.html>.
9. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей під час дії надзвичайного або воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF>.
10. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2022 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>.
11. Про затвердження Положення про усиновлювальну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2022 р. № 565. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>.
12. Питання захисту прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>.
13. Заохочення та захист усіх прав людини, громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, включаючи право на розвиток. Право на освіту в надзвичайних ситуаціях : доповідь спеціального доповідача з питань права на освіту Вернора Муньоса, A/HRC/8/10, 20 травня 2008 р. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/135/35/PDF/G0813535.pdf?OpenElement>.
14. МОН: Усім навчальним закладам рекомендовано припинити навчальний процес та оголосити канікули на два тижні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-vsime-zakladam-osviti-rekomendovano-priviniti-osvitnij-proces-ta-ogolositi-kanikuli-na-dva-tizhni>.
15. Про практику застосування законодавства про працю у сфері освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану : лист МОН України від 07.03.2022 № 1/3378-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti-i-nauk-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu>.
16. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : наказ МОН України від 28.03.2022 № 274. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti-ta-osvitnogo-procesu-v-umovah-voennogo-stanu-v-ukrayini>.
17. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного, надзвичайного чи надзвичайного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2126-IX. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20>.

18. Турченко О. Г. Україна проти Росії: правовий фронт. Весняні юридичні читання – 2022. *Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та правознавства* : матеріали Всеукраїнської науково-практ. інтернет-конф. (м. Вінниця, 28 квітня 2022 р.) Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 158–161.

Надійшла до редакції 07.09.2023

References

1. Yuvenalni prokurory: V Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii rf zahynulo 219 ditei [Juvenile prosecutors: 219 children died in Ukraine as a result of the russian aggression of the russian federation]. Ofis Henprokurora. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-219-ditei-zaginuli-v-ukrayini-cerez-zbroinu-agresiyu-rf-2>. [in Ukr.].
2. Turchenko, O. H. (2019) Pravo dytyny na bezpeku pid chas zbroinoho konfliktu [The child's right to safety during armed conflict]. *Politychne zhyttia*. № 2, pp. 6–14. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.2.1>. [in Ukr.].
3. Konventsiia pro prava dytyny vid 20.11.1989 r. [Convention on the Rights of the Child dated November 20, 1989.]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021. [in Ukr.].
4. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naselennia pid chas viiny vid 12 serpnia 1949 r. [Convention on the Protection of the Civilian Population in Time of War of August 12, 1949]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154. [in Ukr.].
5. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 r. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>. [in Ukr.].
6. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law] : Zakon Ukrainy vid 12 travnia 2015 r. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>. [in Ukr.].
7. Pro okhoronu dytynstva [About the protection of childhood] : Zakon Ukrainy vid 26 kvitnia 2001 r. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>. [in Ukr.].
8. Yak pravylno dopomohty dytyni – roziasnennia Minsotspolityky [How to properly help a child – explanation of the Ministry of Social Policy]. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21549.html>. [in Ukr.].
9. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo zakhystu prav ditei pid chas dii nadzvychainoho abo voiennoho stanu [On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the protection of children's rights during a state of emergency or martial law] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 bereznia 2022 r. № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF>. [in Ukr.].
10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dytiachyi budynok simeinoho typu [On the approval of the Regulation on a family-type orphanage] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 kvitnia 2022 r. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2022-%D0%BF>. [in Ukr.].
11. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro usynovliuvalnu simiu [On the approval of the Regulation on the adoptive family] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 kvitnia 2022 r. № 565. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2022-%D0%BF>. [in Ukr.].
12. Pytannia zakhystu prav dytyny [The issue of child rights protection] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 veresnia 2008 r. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>. [in Ukr.].
13. Zaokhochennia ta zakhyst usikh prav liudyny, hromadianskykh, politychnykh, ekonomichnykh, sotsialnykh i kulturnykh prav, vkluchaiuchy pravo na rozvytok. Pravo na osvitu v nadzvychainykh situatsiakh [Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development. The right to education in emergency situations] : dopovid spetsialnoho dopovidacha z pytan prava na osvitu Vernora Munosa, A/HRC/8/10, 20 travnia 2008 r. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/135/35/PDF/G0813535.pdf?OpenElement>. [in Ukr.].
14. MON: Usim navchalnym zakladam rekomendovano prypynty navchalnyi protses ta oholosyty kanikuly na dva tyzhni [MES: All educational institutions are recommended to stop the educational process and announce a vacation for two weeks]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-vsime-zakladam-osviti-rekomendovano-privpiniti-osvitnij-proces-ta-ogolosit-kanikuli-na-dva-tizhni>. [in Ukr.].
15. Pro praktyku zastosuvannia zakonodavstva pro pratsiu u sferi osvity i nauky pid chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu [On the practice of applying legislation on labor in the field of education and science during the legal regime of martial law] : lyst MON Ukrainy vid 07.03.2022 № 1/3378-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti-i-nauki-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu>. [in Ukr.].
16. Pro deiaki pytannia orhanizatsii zdobuttia zahalnoi serednoi osvity ta osvitnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [On some issues of the organization of general secondary education and the educational process in the conditions of martial law in Ukraine] : nakaz MON Ukrainy vid 28.03.2022 № 274. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-deyaki-pitannya-organizaciyi-zdobuttia-zagalnoi-serednoi-osviti-ta-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>. [in Ukr.].
17. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo derzhavnykh harantii v umovakh voiennoho, nadzvychainoho chy nadzvychainoho stanu [On making changes to some laws of Ukraine

regarding state guarantees in conditions of war, state of emergency or state of emergency] : Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 r. № 2126-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20>. [in Ukr.].

18. Turchenko, O. H. (2022) Ukraina proty Rosii: pravovyi front [Ukraine vs. Russia: the legal front]. *Vesniani yurydychni chytannia – 2022. Suchasni problemy zakonodavstva, praktyky yoho zastosuvannia ta pravoznavstva Spring legal readings – 2022. : materialy Vseukrainskoi naukovo-prakt. internet-konf. (m. Vinnytsia, 28 kvit. 2022 r.)*. Vinnytsia : DonNU imeni Vasylia Stusa, pp. 158–161. [in Ukr.].

ABSTRACT

Tsagik Oganisian. Legal standards in the sphere of protection of children's rights in the conditions of armed conflict in Ukraine. Ensuring the peaceful coexistence of people and preserving peace and well-being is the main task of any country. Countries around the world spend a lot of energy and resources on creating and operating international organizations whose purpose is to prevent armed conflicts, the consequences of which are massive violations of human rights, especially the rights of children. The activities of many international organizations are specifically aimed at ensuring the security of their member states. This again emphasizes the importance of ensuring the right to safety of persons, especially children, who belong to a particularly vulnerable group in need of protection.

Children's rights are violated during armed conflicts. The article examines the effects of armed aggression on the lives of children. It reveals the specifics of ensuring certain rights of children in the conditions of the armed conflict in Ukraine. The number of children who suffered in Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation was analyzed and attention was focused on the issues of guaranteeing children's right to safety, legislative provision of children's right to education, and problematic aspects that arise in the process of implementing this. Right. The peculiarities of placement in family-type children's homes and foster homes for children who were deprived of parental care as a result of the invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine were studied.

It was concluded that children and adolescents of the state, as the primary responsible party, are connected with the life and safety of the population. Therefore, there is a need for greater coordination and interaction regarding the needs of children and adolescents during armed conflicts and in post-conflict situations. All parties to an armed conflict must unconditionally fulfill their obligations to protect civilians in general and children in particular by international humanitarian law and prevailing norms of international law.

Keywords: children's rights, legal protection, security, aggression, protection of children's rights.

УДК 342.565

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-3-51-57

Віктор ОЛІЙНИК®

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський окружний
адміністративний суд,
м. Дніпро, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Досліджено специфіку та новітні тенденції організації діяльності суду в умовах воєнного стану в Україні на основі розуміння організаційно-функціональних засад та передумови щодо необхідності змін і розвитку національної судової системи на сучасному етапі. Безперечним позитивним фактором зміни організації роботи судів в Україні в умовах воєнного стану є активізація законотворчої роботи у сфері забезпечення правозастосування діяльності судів.

Реформа організації роботи судів повинна передбачати: ґрунтуватися на підвищенні ролі органів судової влади, Вищої ради суддів України та всієї судової влади, а також виходити з об'єктивних потреб удосконалення законодавчого регулювання функціонування судової влади та суддівського самоврядування. Висновки статті свідчать про те, що організаційна структура судової влади та діяльність судів в умовах воєнного стану, яка ґрунтується та функціонує на конкретних пріоритетах захисту прав і свобод особи, може відображати один із стратегічних напрямів України щодо розбудови громадянського суспільства та утвердження верховенства права.

Ключові слова: організація, судові органи, діяльність ДСА, Вища рада правосуддя, воєнний стан, територіальна підсудність, фінансування судів.

© В. Олійник, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2576-0722>

inbox@adm.dp.court.gov.ua